

9. Кишєня В. Ділова розвідка як необхідний інструмент забезпечення економічної безпеки бізнесу / В. Кишєня. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.it2.b.ru/it2b2.view3.page249.html>.

Жихор О.Б., Харламова М.В. Место и роль финансовой разведки в структуре экономической разведки

Получило дальнейшее развитие определение понятия "финансовая разведка" и определено ее место в структуре экономической разведки; обоснована необходимость создания на предприятии подразделения экономической безопасности, что позволит эффективно анализировать внешнюю и внутреннюю среду предприятия для улучшения конкурентных преимуществ на рынке.

Ключевые слова: разведка, финансовая разведка, промышленный шпионаж, конкурентная разведка, подразделение экономической безопасности.

Zhykhor O.B., Kharlamova M.V. The place and role of the financial intelligence in the structure of economic intelligence.

The definition of conception "financial intelligence" has been further developed and its place in the economic intelligence structure was defined; the necessity of creating in the enterprise the economic intelligence subdivision of was grounded that will allow effectively analyze external and internal environment in the enterprise for improving the competitive advantages in the market.

Keywords: intelligence, financial intelligence, industrial espionage, competitive intelligence, department of economic security.

УДК 65.012.8:33(477)

Здобувач М.В. Вінчук¹ – Львівський ДУВС

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ У ПЕРІОД ТРАНСФОРМАЦІЙ

Розглянуто процеси трансформації економіки України та їх вплив на соціально-економічний розвиток. Окреслено основні періоди трансформаційної перебудови. Проаналізовано соціально-економічне становище України. Визначено причини неуспішності трансформації української економіки. Запропоновано методи виходу економіки України з фінансово-економічної кризи.

Ключові слова: трансформації, соціальна безпека, стабілізаційна політика, соціально-економічний розвиток.

Постановка проблеми. Соціально-економічна неефективність державного регулювання економіки СРСР, негнучкість і низька адаптованість командно-адміністративної системи до умов науково-технічного прогресу та постіндустріальних перетворень, вичерпання екстенсивних факторів економічного зростання, зниження життєвого рівня населення на фоні зростання їх номінальних доходів та ціла низка інших гальмівних процесів, які відбувалися в національному господарстві на початку 1990-х років та мали негативні наслідки як в економічній, так і в соціальній сферах, спричинили об'єктивну необхідність ринкової трансформації економіки України. Існування Європейського Союзу як розвиненого інтеграційного об'єднання, тісні економічні взаємозв'язки між країнами-членами ЄС та країнами Центрально-Східної Європи зумовлюють пріоритети економічної політики та характер економічних реформ. В умовах глобалізації успішне проведення реформ дає змогу подолати кризові явища, досяг-

ти стійкого економічного зростання, здійснити трансформацію економіки та увійти до складу ЄС [1, с. 124], а неуспішність реформування провокує виникнення проблем макроекономічної стабільності, що присутні у будь-яких економічних системах. Для пошуку шляхів їх вирішення держава повинна здійснювати специфічну політику, яка допомагає підтримувати на достатньому природному рівні головні макроекономічні пропорції, забезпечуючи макроекономічну рівновагу. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема розгляду та дослідження трансформаційної перебудови суспільства та переходу від командно-адміністративної до ринкової економіки.

Стан дослідження. Питання трансформаційної перебудови в Україні уже тривалий час досліджують провідні науковці-економісти нашої країни. Вагомий внесок у висвітлення даної проблеми зробили В. Базилевич, З. Варналій, Т. Васильців, В. Геєць, Я. Гончарук, Л. Гринів, О. Іляш, С. Кіреєв, М. Кічурчак, Е. Лібанова, С. Панченко, В. Савчук, В. Сікора, М. Флейчук, Л. Яремко та інші [1-6]. Проте на сучасному етапі недостатнього висвітлення набули аспекти соціально-економічного розвитку України у контексті забезпечення її економічної безпеки методами введення стабілізаційної політики.

Мета дослідження. Узагальнення, систематизація і визначення проблем трансформації економіки України та обґрунтування напрямків попередження та подолання негативних процесів трансформаційної перебудови.

Виклад основних положень. У сучасних умовах глобалізації світової економіки національні економіки інтегруються у загальнопланетарний економічний механізм. Економічний прогрес кожної держави в таких умовах тісно пов'язаний із характером її взаємодії з іншими країнами світу, тому інтернаціоналізація національної економіки є дуже важливою проблемою її розвитку. Включення економіки країни у світовий економічний простір дасть змогу значно посилити позиції України у міжнародному співтоваристві [2, с. 286-287].

Протягом 70 років тотально одержавлена економіка України була складовою жорсткої радянської господарської системи без жодних ознак ринкової економіки. Трансформаційний перехід до ринкової економіки розпочався у момент розколу радянського соціалістичного господарства і саме криза радянської економіки дала поштовх і сформувала платформу для переходу від однієї економічної системи до іншої. Варто зазначити, що командно-адміністративна система господарювання передбачала одержавлення економічних процесів та централізовано-планове задоволення суспільних потреб, тобто можна стверджувати, що провадилася політика монополізації та дефіцитності. У таких умовах робоча сила поєднувалася зі засобами виробництва, а виробництво взаємопов'язувалося із споживанням.

Командна економіка змогла розвинути індустріальні продуктивні сили країни, але виявилася неспроможною опанувати можливості постіндустріального суспільства [3, с. 23], що і стало причиною політичної та економічної кризи.

Важка соціально-економічна ситуація, що склалася в економіці СРСР, супроводжувалася зростанням антисоціальних процесів та вимагала негайного вирішення і радикальних змін. Висока ресурсомісткість економіки за наявності

¹ Наук. керівник: проф. М.І. Флейчук, д-р екон. наук – Львівська КА

механізмів перерозподілу та адміністративних обмежень провокували швидкий ріст інфляції прихованого типу, за якого населення було позбавлене можливості отоварювати грошові доходи і нагромаджувався відкладений попит, що проявлялося у зникненні товарів із вільного продажу. Нагромаджені проблеми вимагали переорієнтації економіки з командно-адміністративної на ринкову. Початок 1990-х років характеризувався необхідністю зміни державного регулювання економіки, посиленням напруженості у відносинах пролетаріату і селянства та загостренням невдоволення робітників, обмеженням використання виробничого і соціального потенціалу країни, дефіцитністю та надмірною монополізацією радянської економіки у поєднанні зі зниженням якості виробленої продукції та витісненням товарів високої якості товарами низької якості, жорсткою системою ціноутворення, яка не давала змогу збалансувати попит і пропозицію; стійкою макроекономічною нерівновагою. У цей час надшвидкими темпами розвивалися процеси привласнення. Науково-технічна революція та перехід до інноваційного підприємництва, уповільнення темпів економічного зростання та поява застійних явищ, різке скорочення динаміки капітальних вкладень та низький рівень їх ефективності спричинили необхідність структурної перебудови економіки України. Варто зазначити, що оновлення машин, обладнання та продукції на діючих підприємствах відбувалося на рівні 2-3 % за рік, а темп зростання робочої сили різко знизився. Так, у 1970 р. спостерігалось зростання робочої сили на 1,5 % на рік, а у 1980-х відбулося зниження на 8 % [3, с. 32]. Працівники були зайняті ручною працею, а умови праці – надто низькими. Немалый вплив на руйнування СРСР як держави мала жорстка боротьба нових органів влади, які конститувалися в союзних республіках, з союзним центром. Основні передумови трансформації економіки України доцільно систематизувати та періодизувати (табл. 1).

Процес ринкової трансформації пострадянських країн, перехід до нових форм державного управління, а також глибокі соціальні перетворення, які були спрямовані на переорієнтацію адміністративно-планової системи господарювання до становлення ринкового середовища, необхідного для ефективного функціонування економіки, спричинили велику кількість ризиків і загроз економічній безпеці держави [4, с. 424-425].

Таким чином, стагнація економіки, загострення розриву між платоспроможним попитом та його покриттям, відсутність демократичних засад, втрата керованості економікою і державою загалом у поєднанні з передкризовими явищами та падінням темпів зростання та ефективності виробництва особливо болючо позначилися на розвитку соціальної сфери [3, с. 32].

У процесі трансформації економічної системи України важливого значення набув структурний аспект економічного розвитку, який проявився у вигляді кількісних та якісних змін в економіці [5]. Успішна трансформація економічних систем повинна відображати послідовність економічного зростання, яке має пройти стадію традиційного суспільства, перехідного суспільства, стадію підйому, зрілості, масового споживання та стадію "пошуку якості життя" і забезпечити належний соціально-економічний та духовний розвиток людини.

Табл. 1. Етапи соціально-економічного розвитку економіки України

№ з/п	Період трансформації	Етап трансформації	Сутність
1.	1918-1921 рр.	Політика воєнного комунізму	Швидкий перехід до соціалізму і комунізму на основі максимально можливого одержавлення економіки, широкого використання примусових методів, директив пролетарської держави, а також соціальної зрівнялівки, організації руху суспільного продукту у вигляді його прямого, нетоварного розподілу під жорстким державним контролем з метою переборення складних воєнно-політичних умов, розриву та зубожіння в країні. У промисловості прискорена націоналізація, у сільському господарстві – введення продрозкладки; у сфері мобілізації трудових ресурсів – трудова повинність і трудові армії; у сфері трудових відносин – нагнута реалізація заробітної плати та зрівнялівка; у сфері управління – заборона приватної торгівлі, система централізованого керівництва.
2.	1921-1927 рр.	Нова економічна політика (НЕП)	Широке використання товарно-грошових відносин, збереження до певних меж приватного підприємництва, застосування концесій, оренди, кооперації та інших форм господарювання. Послаблення особистих інтересів із суспільними і забезпечення економічного піднесення зі зміною продрозкладки продродатком у сільському господарстві; у промисловості – створення трестів (об'єднання однорідних і взаємопов'язаних між собою підприємств на основі повної господарської і фінансової самостійності), виникнення синдикатів (об'єднання трестів на засадах кооперації), у діяльності яких запроваджувався господарський розрахунок.
3.	1927-1929 рр.	Командна система (тотальне одержавлення)	Утвердження одержавленої моделі створеного суспільства, характер якого заперечував можливість альтернативності та багатоваріантності розвитку. Спрощення та уніфікація господарських форм, заміна економічних зв'язків на зв'язки владно-наказового характеру; створення адміністративно-командної системи управління; виключення з відносин власності широких прошарків трудящих та заміну їх прошарком розпорядників (номенклатурою), які діяли за дорученням та від імені держави; несумісність із підприємництвом; установа новки на форсовану індустріалізацію. Соціально-економічні відносини ґрунтуються на декларованій революційно меті – перетворення суспільства, в т.ч. ліквідація системи приватної власності.
4.	1927-1990 рр.	Директивне планування	Головний процес визначає плануючий економічний орган, що домагається реалізації основних економічних цілей за допомогою обов'язкових планів (п'ятирічних) розподілу ресурсів та обсягів виробництва; чітка господарська логіка, внутрішня єдність та відлагодженість всіх елементів і ланок системи згори донизу; бюджетна форма фінансування витрат, централізована система ціноутворення і оплати праці; скорочення неkoordinованої економічної діяльності (ринкової стихії), зниження надмірного ступеня диференціації продукту і, як наслідок, тотальне одержавлення економічних процесів та централізованого планування національного господарства, дефіцитність та монополізація радянської економіки.
5.	Поч. 1990-х років	Адміністративно-командний монополізм	Порушення економічної рівності виробників і створення диспропорцій, які викликані боротьбою господарських ланок за економічні привілеї. Тотальне одержавлення економічних процесів, централізоване планування народного господарства, і, як наслідок, деформація структури економіки, за якої виникає дефіцит та знижується якість товарів. Зростання концентрації та спеціалізації виробництва в умовах ліквідації конкуренції та поява монополістів, а також виникнення стійкої макроекономічної нерівноваги, що спричинило невідповідність попиту і пропозиції. Відомичність і бюрократизм призвели до адміністративного закріплення, штучного створення економічно привілейованого стану окремих виробничих ланок.

Складено за: [3]

Теоретичний аспект процесу трансформації економічної системи ми вважаємо за доцільне продемонструвати за допомогою рис.

Як відомо, необхідність трансформаційних перетворень була обумовлена низькими показниками соціально-економічного розвитку, проте проведені реформи не дали бажаного результату і сьогодні характеризуються недостатнім рівнем ефективності, потребують системного підходу і врахувань викликів глобалізації та інтеграції національної економіки у світовий економічний простір. Досвід останніх десятиліть недостатньо переконливо свідчить про успішну трансформацію пострадянських суспільств, оскільки більшість перехідних країн європейського регіону за 10 років трансформації не досягнули рівня свого розвитку у 1990 р., проте все-таки з'явилися окремі дороговкази для ефективної політики у цих країнах. На шляху до стійкого економічного розвитку Україна зазнала сильних гальмівних та деструктивних змін, які спричинили ерозію позитивних економічних, політичних та культурно-психологічних передумов розвитку ринково-демократичної, соціально-орієнтованої економічної системи і суспільства, що перебували на етапі початку трансформації.

Учені-економісти по-різному оцінюють та визначають тип та характер новоствореної посттрансформаційної української економіки. У наукових колах панує думка, що "... ця економіка не є бажаним ринковим, ефективним, гнучким, підприємницьким типом економічної системи європейського, американського чи південно-східного, азійського кшталту" [6]. Окремі економісти вважають, що в Україні виник новий тип неопланової неринкової економіки, відмінної від польської, словенської, чеської та економік країн Центральної Європи, особливістю якої є капіталізм-кроунізм (капіталізм кумівства, приятельського фаворитизму та блату) з елементами грабіжницького капіталізму. Крім цього, однією із найважливіших відмінностей у розвитку економіки України та інших центрально-європейських країн є те, що наша держава не була сформована як нація-держава та перебувала на етапі будівництва та національно-культурного українського відродження, а сили колоніалізму, імперіалізму та українофобії протистояли державно-демократичному, ринковому прогресу України та потребували політико-економічної та духовно-культурної "демілітаризації".

Із середини 90-х років ХХ ст. відбувалися радикальні зміни як у структурі і функціях суспільства, так і у економіці і, як наслідок, процеси руйнування старої економіки набагато швидше випереджали процеси створення нової ринкової. За таких умов почалося погіршення матеріального стану основної частини населення так званого середнього класу, перехід економічної, політичної влади та інших суспільних благ у руки обмеженої кількості осіб (олігархів), що

привело до зuboжіння більшості населення та до руйнування людського й соціального капіталу України – рушійної сили стійкого економічного розвитку. Водночас, призупинився економічний розвиток та посилювалося економічне, регіональне та політичне напруження. Традиційна програма радикальних реформ, яку пропонував Україні Міжнародний валютний фонд, Світовий банк і взагалі Захід, з початку 90-х років передбачала насамперед впровадження формальних ринкових правил, прав власності і внаслідок цього мав запрацювати ринковий механізм як творець багатства [6], проте такий підхід був відчужений від істотних особливостей складної української реальності в економіці, культурі, політиці, а тому був непрацевдатним, неефективним для українських умов. Тому, у кінці 90-х років виникла нова проблема перегляду існуючих засад соціально-економічного розвитку і потреба у зменшенні нерівності і бідності шляхом справедливого перерозподілу державних і приватних благ і послуг не лише для соціального захисту, а й для підвищення ринкової ефективності.

З метою пом'якшення ортодоксальних економічних реформ та політичного напруження уряд почав надавати пільги та привілеї окремій маленькій частині населення (багатіям), що спричинило початок процесу поляризації суспільства. Збільшення розриву між невеликою меншістю надбагатих та більшість збіднілого населення поступово ставав нормою соціально-економічного життя і руйнував процес заощаджень і нагромадження в економіці країни, а потужні фінансово-політичні групи швидко збагачувалися за рахунок незаконного та аморального привласнення державної власності та ресурсів. Як наслідок, за весь період незалежності України надзвичайно відчутним став розрив між відношенням 10 % найбільш забезпеченого населення до 10 % найменш забезпеченого і майже ліквідувався "середній" клас населення. До 2010 р. розрив між найбагатшими та найбіднішими становив 2,2 раза, у 2011 р. – 2,7 раза, а у 2012 р. – 2,8 раза (табл. 2). Щорічне зменшення цього показника свідчить про скорочення розриву між найбагатшим та найбіднішим населенням країни, проте в Україні ситуація склалася таким чином, що розрив між цими категоріями населення стрімко зростає. З кожним роком збільшується частка мільйонерів та підвищуються розміри їх капіталів.

Табл. 2. Теоретичні аспекти соціально-економічної безпеки в період трансформації економіки

№ з/п	Індикатор	Одиниця виміру	Порогове значення X_{opt}	Фактичний стан в Україні		
				у 2010 р.	у 2011 р.	у 2012 р.
1.	Частка населення із сукупними витратами, нижчими 75 % медіанного рівня сукупних витрат (рівень бідності)	%	не більше 25	24,1	24,3	25,5
2.	Відношення сукупних витрат 10 % найбільш забезпеченого населення до 10 % найменш забезпеченого	разів	не більше 8	2,2	2,7	2,8
3.	Рівень безробіття (за методологією МОП)	%	не більше 10	8,1	7,9	8,1
4.	Наявність житлового фонду в середньому на одну особу	м ²	не менше 25	23,3	23,5	23,7

Складено за: [7; 8-17].

Як не прикро, але сьогодні економічне та соціальне становище України вкрай важке. Зважаючи на соціально-економічний статус значної частини українців, зокрема на низький рівень зарплат, а особливо у бюджетній сфері, важко прогнозувати покращення ситуації в країні. Радикальні зміни, які відбувалися наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. у структурі і функціях суспільства, в економіці та державотворенні супроводжувалися відчутними негативними явищами і не принесли бажаного результату.

Соціально-економічний стан України засвідчує, що спроби ввести ринкову економічну діяльність у середовище соціалістично-комуністичної інфраструктури, що розкладалась, привели до вкрай перекручених, марнотратних форм ринкового господарювання. Принесений неоліберальними економістами культ ринку перетворився у культ потворного українського ринку. Внаслідок цього в Україні, як і в інших країнах, під загрозою стала ефективність ринкових трансакцій і правових легітимних контрактних відносин в самому ринку та економіці. Тому невідкладною є потреба розвінчати культ як справжніх, так і перекручених ринкових цінностей у тих сферах, де вони призводять до руйнування людської діяльності [6].

З іншого боку, важка економічна ситуація України спричинила соціальне напруження, загрозу соціально-економічній стабільності, зниження рівня національної безпеки держави, підвищення рівня бідності, який згідно з офіційною статистикою в Україні стрімко зростав і до 2010 р. досягнув 24,1 %, у 2011 р. – 24,3 %, а у 2012 р. уже піднявся до рівня 25,5 %. Значення цього показника максимально наближене до критично можливого у 25 %, передбаченого вітчизняною Методикою розрахунку рівня економічної безпеки держави. Перевищення порогового значення загрожує Україні виникненням негативних демографічних тенденцій, зниженням рівня народжуваності, погіршенням здоров'я, неможливістю отримання якісної освіти, масовим еміграційний впливом економічно активного населення за межі країни та істотно звужує людський розвиток [18, с. 83], тому питання дослідження бідності населення останніми роками набуває особливої гостроти, а для його вирішення держава докладає чималих зусиль. 12 березня 2013 р. Міністерство соціальної політики разом із Міністерством економічного розвитку і торгівлі, Міністерством фінансів, Державною службою статистики та Національною академією наук України видали Наказ про затвердження Методики проведення моніторингу та оцінювання ефективності програм соціальної підтримки населення, згідно з яким в Україні оцінка соціального захисту проводиться з урахуванням показників бідності населення. Для детальнішого аналізу та контролю за станом бідності, перелік міжнародних показників визначення бідності доповнено Індексом багатомірної бідності (визначає багатомірні деривації в одних і тих же домогосподарствах у галузях освіти, здоров'я та рівня життя) та Індексом гендерної нерівності (відображає гендерну нерівність у трьох вимірах: репродуктивному здоров'ї, розширенні можливостей та економічній активності на основі національних даних з репродуктивного здоров'я, розширення прав і можливостей жінок та участі жінок на ринку праці). Проте й досі невирішеною залишається проблема знижен-

ня рівня бідності, забезпечення соціальних гарантій і консолідації фінансових ресурсів на потреби соціального забезпечення, які хронічно обмежені і до сьогодні виділяються за так званним залишковим принципом як і за часів СРСР.

Проблеми бідності населення доповнюються цілою низькою негативних явищ у суспільстві, зокрема підвищенням рівня безробіття, яке також спричинене неуспішністю трансформаційної соціально-економічної перебудови. Гранічно допустимим, передбаченим Методикою розрахунку рівня економічної безпеки в Україні, визначається безробіття на рівні 10 %. Рівень безробіття на сьогодні в Україні є нижчим, ніж середнє значення по Євросоюзі: у 2010 р. – 8,1 %, у 2011 р. – 7,9 %, а у 2012 р. – за даними Державної служби зайнятості, 7,5 %, а згідно з Моніторингом розвитку соціальної сфери [19] – 8,1 %. Як бачимо, у 2011 р. відбулося незначне скорочення цього показника на 0,2 % порівняно з 2010 р., а у 2012 р. порівняно з 2011 р. зростання на 0,2 п.п. Поряд із цим, рівень тривалого безробіття у працездатному віці (відношення чисельності безробітних понад 6 місяців до загальної чисельності безробітних), який не повинен перевищувати 25-30 %, за цей же період, уже давно перетнув допустиму межу і сягає 52,9 % у 2010 р. та 46,3 % у 2011 р. Різке підвищення рівня безробіття, окрім бідності в країні, становить небезпеку особливо вразливим групам населення: безробітним, батькам-одиначкам, багатодітним сім'ям, пенсіонерам, людям із низьким рівнем освіти, літнім людям та іммігрантам. За таких умов необхідно акцентувати увагу на збільшенні рівня легальної зайнятості та на зниження реальної інфляції (на рівні 1-3 %), що на сучасному етапі є досить проблематичним та недосяжним для України.

Варто зазначити, що розвиток соціальної сфери України в процесі трансформацій не досягнув бажаного рівня. Показники соціально-економічного розвитку України досить наближені до показників СРСР кінця 1980-х років. Як свідчать дані [3, с. 32], у СРСР частка капітальних вкладень в економіку, які спрямовувалися на будівництво житла, з 1960 р. до середини 80-х рр. ХХ ст. поступово скорочувалася з 23 % до 14-15 % за рік. Для порівняння, в Україні за умов високого рівня бідності і безробіття, які впливають на формування доходів населення, а вони, водночас, на спроможність купувати житло, у 2010 р. на одну особу припадало 23,3 м², у 2011 р. – 23,5 м², а у 2012 р. – 23,7 м² житла, проте це значно менше, ніж передбачено у Методиці. Крім цього, показники забезпеченості населення України житлом є значно нижчими, ніж в інших країнах світу. Наприклад, у 2012 р. у США на одну особу припадало 67,0 м² житла, у Сінгапурі – 48,2 м², у Німеччині – 41,9 м² [12]. Проблема забезпеченості житлом вимагає негайного вирішення, що можна зробити шляхом проведення житлово-комунальної реформи.

Витрати на освіту у 1950 р. у національному доході становили 10 % і знизилася до 6 % в середині 80-х. Сьогодні ми спостерігаємо ситуацію, коли обсяги видатків зведеного бюджету на освіту у 2010 р. становили 7,4 %, у 2011 р. помітно зменшилися і становили 6,6 %, а у 2012 р. – 7,4 %. Водночас, сфера охорони здоров'я також перебувала у кризовому стані, оскільки на її розвиток виділялося менше 4 % національного доходу, тоді як інші країни спрямовували на ці

цілі 6-12 % [3, с. 32]. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВОЗ) передбачає витрати на медицину не менше ніж 5 % ВВП країни, а Методика розрахунку рівня економічної безпеки України – не менше 4 % ВВП. Проте в Україні фактичне значення цього показника впродовж 2010-2011 рр. не досягає міжнародного рівня. У 2010 р. обсяги видатків зведеного бюджету становили 4,1 % і у 2011 р. знизилися до 3,7 %. У таких умовах сфера медичного обслуговування не в змозі ефективно виконувати свої функції. Як не прикро, але внаслідок посттрансформаційних змін та у період післякризового розвитку економіки України значення соціально-економічних показників надзвичайно низькі, що свідчить про низький рівень соціально-економічного розвитку, за яким наша держава не лише не досягла рівня 1990 р., а повернулася до рівня середини 1980-х років.

Висновки. У Конституції України зазначено, що національна економіка України розвивається на основі соціально орієнтованої моделі. Це означає, що головним завданням на шляху соціально-економічного прогресу в державі має стати забезпечення передумов реалізації прав і свобод громадян, утвердження середнього класу та подолання бідності населення. Однак в умовах трансформаційних процесів, що проходять в національній економіці, виникають певні соціальні небезпеки та ризики. Тому держава мусить стати соціальним амортизатором цих процесів і, водночас, здійснювати активну соціальну політику [2, с. 343], забезпечивши належний рівень життя населення. Розвиток та функціонування національної економіки повинні відбуватися з урахуванням вимог сучасних інтеграційних процесів у світовій економіці [1, с. 124].

Сьогодні в Україні уже зроблено перші кроки на шляху до підвищення рівня та якості життя населення, розроблено окремі програми соціальної підтримки населення, проте, на жаль, немає досконалого механізму моніторингу ситуації у соціальній сфері, що є надзвичайно необхідним, оскільки трансформація постсоціалістичної економіки і досі не завершена. Структурна перебудова та реформування економіки України у 1990-х роках породили різке майнове розшарування населення, знищення середнього класу та зосередження суспільних благ у руках невеликої кількості людей, так званих олігархів. В умовах несправедливого розподілу капіталу, за наднизького ВВП на одну людину більша частина населення була доведена до зубожіння. Основні показники соціально-економічного розвитку засвідчують недостатній рівень ефективності проведених реформ та відсутність системності їх організації та вимагають орієнтації на європейський вектор ринкового господарювання.

Література

1. Флейчук М.І. Фінансовий контролінг в системі зміцнення економічної безпеки держави : монографія / за заг. ред. М.І. Флейчук / М.І. Флейчук, Н.В. Наконечна, У.В. Щурко, А.Я. Гончарук. – Львів : Вид-во "Ліга-прес", 2012. – 260 с.
2. Гринів Л.С. Національна економіка : навч. посібн. / Л.С. Гринів, М.В. Кічурчак. – Львів : Вид-во "Магнолія 2006", 2008. – 464 с.
3. Геєць В.М. Перехідна економіка : підручник / В.М. Геєць, Є.Г. Панченко, Е.М. Лібанова та ін. / за ред. В.М. Геєця. – К. : Вид-во "Вища шк.", 2003. – 591 с.
4. Флейчук М.І. Легалізація економіки та протидія корупції у системі економічної безпеки: теоретичні основи та стратегічні пріоритети в умовах глобалізації : монографія / М.І. Флейчук. – Львів : Вид-во "Ахілл", 2008. – 660 с.

5. Потравка Л.О. Необхідність структурних трансформацій України в умовах перехідного періоду / Л.О. Потравка. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.znau.edu.ua/visnik/2011_2_2/42.pdf.
6. Сікора Веніамін. Напрями еволюції українського економічного розвитку в процесі становлення "нового Консенсусу" і теорії про "Соціальний капітал" / Веніамін Сікора. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://spilka.uaweb.org/library/sikora.html>.
7. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджена Наказом Міністерства економіки України від 02.03.2007 р., № 60. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0162-95>.
8. Інформація про стан виконання Зведеного і Державного бюджетів України за 2010 рік. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77440.
9. Інформація про стан виконання Зведеного і Державного бюджетів України за 2011 рік. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77440.
10. Україна у цифрах у 2012 р. : стат. зб. / за ред. О.О. Григоровича. – К. : Вид-во Держкомстат України, 2013. – 249 с.
11. Статистичний щорічник України за 2010 рік : зб. / за ред. О.Г. Осауленка. Відповідальний за випуск Н.П. Павленко. – К. : Вид-во ТОВ "Август Трейд", 2011. – 560 с.
12. Офіційна веб-сторінка Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.
13. Соціально-економічне становище домогосподарств України за 2011 рік. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.
14. Соціально-економічне становище домогосподарств України за 2012 рік. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.
15. Закон України "Про державний бюджет на 2010 рік" № 2154-VI від 27.04.2010 р. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
16. Закон України "Про державний бюджет на 2011 рік" № 2857-17 від 10.12.2011 р. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
17. Ринок праці України у 2011 році: аналітично-статистичний зб. – К., 2012. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/statdatacatalog/list>.
18. Вінчук М.В. Систематизація та оцінка загроз і ризиків в соціальній сфері на макрорівні / М.В. Вінчук // Кримський економічний вісник : наук. журнал, № 1 (01) грудень 2012. – Херсон : ТОВ "Вид. дім "Гельветика". – 2012. – Ч. I. – 350 с.
19. Моніторинг ситуації у соціальній сфері в Україні за лютий 2013 року. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://cpsr.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=278:2013-&catid=17:2010-06-10-20-44-31&Itemid=24.

Винчук М.В. Теоретические аспекты социально-экономического развития в период трансформаций

Освещены процессы трансформации экономики Украины и их влияние на социально-экономическое развитие. Очерчены основные периоды трансформационной перестройки. Проанализировано социально-экономическое положение Украины. Определены причины неуспешности трансформации украинской экономики. Предложены методы выхода экономики Украины из финансово-экономического кризиса.

Ключевые слова: трансформации, социальная безопасность, стабилизационная политика, социально-экономическое развитие.

Vinichuk M.V. Theoretical aspects of socio-economic transformations during

The processes of transformation of Ukraine's economy and its impact on socio-economic development. The basic periods of transformational restructuring. Analysis of the socio-economic situation in Ukraine. Detected failure causes transformation of the Ukrainian economy. The methods of the economy emerges from Ukraine economic crisis.

Keywords: transformation, social security, stabilization policies, economic and social development.